

## Skjemainformasjon

Skjema Samarbeids- og utviklingstiltak for arkiv og museum 2012 (nynorsk)  
Referanse 488519  
Innsendt 27.09.2011 16:34:39

## Opplysningar om søkjar

Søkjar  
Namn på organisasjonen Valdresmusea AS  
Leiar for institusjonen Anne Marit Noraker  
Postadresse Tyinvegen 27  
Postnummer / Poststad 2900 FAGERNES  
Tlf. til organisasjonen 61359900  
Kontaktperson for prosjektet Ole Aastad Bråten  
Tlf. til kontaktperson 61359911  
E-post til kontaktperson ole-aastad.braten@valdres.museum.no  
Nettstad <http://valdresmusea.no>  
Org. Nr 990 209 081

## Opplysningar om prosjektet

Prosjekt  
Søknaden gjeld Formidling og dialog  
6 Prosjekt og prosessar som inkluderer digital og annan nyskapande formidling, brukarmedverknad og publikumsundersøkingar

Tittel på prosjektet Folkemusikk og nazisme

### Samandrag av prosjektet

Folkeleg kultur har sidan midten av 1800-talet hatt høg status i Noreg. Framstillinga har derimot vore sterkt ideologisk og lite verdinøytral. Under andre verdskrigen fekk folkekulturen ei politisk side, då okkupasjonsmaktene gjorde denne til middel for sin propaganda.

I folkemusikk- og folkedansrørsla har dette vore sterkt underkommunisert. Gjennom utstillinga "Folkemusikk og nazisme" ser vi på tilknyttinga mellom denne rørsla og det nasjonalsosialistiske propagandaapparatet.

### Prosjektomtale

#### Bakgrunn for søknaden:

Folkemusikk og folkedans er eit av satsingsområda ved Valdres Folkemuseum. Det har det vore sidan 1960-talet med gransking, dokumentasjon og formidling av lokale musikk- og dansetradisjonar. Innfallsvinklar til arbeidet har vore sakleg presentasjon av førekomst, kjenneteikn og tradisjonslinjer. For brukarane har materialet vore viktig supplement i ei tradisjonsopplæring og gjennom dei kommunale omdømmeprojekta har folkemusikken og folkedansen vore verkty for å nå andre samfunnsmessige mål.

Folkeleg kultur har høg status i Noreg og sidan midten av 1800-talet har denne vore viktig del av nasjonsbygginga. Framstillinga har derimot vore sterkt ideologisk og lite verdinøytral. Under andre verdskrigen fekk folkekulturen dessutan ei politisk slagside, då okkupasjonsmaktene gjorde norsk folkekultur til middel i den nasjonalsosialistiske propagandaen.

I folkemusikk- og folkedansrørsla har dette vore underkommunisert og til tider lagt lok på. Gjennom utstilling "Folkemusikk og nazisme" inviterer vi ulike kompetansemiljø til

generell drøfting om kvifor det innafor visse ekstremistiske regime er ein hang til pleie med folkeleg kultur. Vidare ser vi på tilknytninga mellom folkemusikk- og folkedansrørsla og det nasjonalsosialistiske propagandaapparatet under andre verdskrigen.

Utstillinga "Folkemusikk og nazisme" blir til i samarbeid med folkemusikkrørsla i Valdres, mastergradsstudent Bjørnar Blaavarp Heimdal, bladet Folkemusikk og Holocaustsenteret, og opnar etter planen i juni 2012 på Valdres Folkemuseum på Fagernes.

Våge det ukjente – kvifor er prosjektet viktig?

I musea har formidling av folkemusikk og folkedans sjeldan vore anna enn hyggeleg stadfesting av norsk identitet og kvardagsliv. Eit mål for Valdresmusea er derimot å stille nye spørsmål til feltet og om feltet, og å gje rom for innfallsvinklar som kastar nytt lyst over folkemusikk- og folkedansutøvinga på 1900-talet.

Slik utfordrar vi museumssynet til Moltke Moe då han opna Norsk Folkemuseum i 1894, og som sa at eitkvart folkemuseum skal vera som "et speilbillede av folkets liv". Stadfesting og speiling er ikkje einaste målestokk for historieskriving og formidling ved norske museum.

Norske museum viser dessutan auka engasjement omkring kompleksiteten i nær fortid. Dette kjem til uttrykk gjennom ein rekke dokumentasjonsprosjekt og kartlegging av svake eller kontroversielle kulturelle ytringar. Slik utviser musea forståing for kva som ligg i eit samfunnsoppdrag – å synleggjera kompleksiteten i vår eiga historie og å gjera kunnskapen om fortida relevant og aktuell.

Presentasjon av utstillinga:

Utstillinga "Folkemusikk og nazisme" presenterer særleg to emne: For det fyrste drøftar vi fascinasjon for norsk folkemusikk og folkedans hjå okkupasjonsmaktene. Kva var bakgrunnen for denne interessa og korleis kom dette til uttrykk?

For det andre vil det vera interessant å drøfte motivasjon og bakgrunn for at norske folkemusikarar og folkedansarar tok del i den nasjonalsosialistiske propagandaen. Var det økonomi, sosiale tilhøve eller ideologisk overtyding som førde dei inn i apparatet? Kva var reaksjonane i bygdesamfunnet under og etter verdskrigen?

Utfordringa vil vere å skapa portrett av heile menneske, portrett som ikkje støyter, men som legg vinn på å forstå og forklare dei spørsmåla og vala som desse menneska stod ovanfor, og som dei tok.

Sentralt i utstillinga vil vere plakatar, tekstar og bilete som syner norsk folkemusikk og folkedans demonstrert gjennom det tyske propagandaapparatet. Tekstar vil knyte utstillinga saman i ein litterær heilskap. Saman med grafikar og fotograf i Velour DA vil plakatar, bilete og tekst bli overført til reynobond aluminiumsplater (150 x 200). Det er vidare eit mål å gjera utstillinga tilgjengeleg som digitale forteljingar.

Presentasjon av Valdresmusea og samarbeidspartar:

Valdresmusea er sidan 2006 den konsoliderte museumsorganisasjonen for Valdres Folkemuseum, Bagn Bygdesamling, Bautahaugen Samlinger, Gardbergfeltet og Norsk institutt for bunad og folkedrakt. Formålet er å drive dokumentasjon, forskning, bevaring og formidling knytt til den lokale kulturarven. Valdresmusea er ein viktig samarbeidspart i den regionale utviklinga, særleg innan kultur og kulturminnevern. Kontaktperson i samarbeidet er Ole Aastad Bråten, seksjonsleiar for formidling.

Det er vidare eit mål å involvere kompetansemiljø og aktørar også utanfor museumssektoren i arbeidet med utstillinga. Slik skapar vi forankring og tilhøyre for fleire, særleg for folkemusikk- og folkedansrørsla. Dei fire samarbeidspartane er: folkemusikkrørsla i Valdres, Holocaustsenteret i Oslo, bladet Folkemusikk og mastergradsstudent Bjørnar Blaavarp Heimdal.

Folkemusikkrørsla i Valdres er organisert gjennom sju spel- og dansarlag og Valdres Folkemusikklag, og er av dei største friviljuge rørslene i Valdres. Folkemusikkmiljøet har sidan 1960-talet vore sterk pådrivar for vidareutvikling og vern av folkemusikk- og

folkedanstradisjonane, og har stått som tilskipar av konsertar, kurs, festivalar og kappleikar. Kontaktperson i samarbeidet er Ivar Hemsing.

Holocaustsenteret (Senter for studie av Holocaust og livssynsminoritetar) er eit forskings-, utdannings- og formidlingssenter som byggjer sin aktivitet på studie av Holocaust, folkemord, rasisme og antisemittisme og brot på menneskerettane på den eine sida og minoritetar, spesielt religiøse minoritetar og livssynsminoritetar, på den andre sida. Kontaktperson i samarbeidet er Georg Andreas Broch, administrativ leirar.

Bladet Folkemusikk er det einaste fagtidsskrift for folkemusikk og folkedans i Noreg. Bladet er eigd av FolkOrg – Organisasjon for folkemusikk og folkedans i Noreg, men er frittstående med eigen, uavhengig redaktør. Bladet vart etablert i 2010 på tuftene av historiske Spelemannsbladet og Kvinten, og blir gjeve ut med støtte frå Norsk kulturråd og eigaren. I nr. 8 2009 presenterer bladet ein artikkel om emnet, under tittelen "Sverma for folkemusikken". Resultatet av samarbeidet vil bli presentert i bladet sommaren 2012. Les artikkelen "Sverma for folkemusikken" i den vedlagte utgåva. Kontaktperson i samarbeidet er Knut Aastad Bråten, redaktør.

Bjørnar Blaavarp Heimdal (fødd 1985) i Nore og Uvdal er mastergradsstudent ved NTNU i Trondheim. Her er han godt i gang med ei masteroppgåve om det allereie omtala emnet.

Folkemusikkrørsla før og under andre verdskrigen:

Når ein skal ta for seg eit slikt emne, er det mange fallgruver. Det er likevel mogleg å seie noko, men ein bør starte med nokre punkt til avklaring: Folkemusikkmiljøet i Noreg før krigen var lite og meir oversiktleg enn i dag. Liksom no, hadde miljøet den gongen på den eine sida det offisielle lagsarbeidet, tufta på spelemannslaga og Landslaget for Spelemenn (LfS), som hadde vore i drift sidan 1923, og på den andre sida dei einskilte utøvarane, med sine tradisjonar og tilhøve til laga dei stod i.

Her må ein minne om at Landslaget for Spelemenn på denne tida framleis var eit særslag i Noregs Ungdomslag, og dei organiserte spelemannslaga var heller få. Den frilyndte ungdomsrørsla voks fram frå den gamle Venstre-rørsla på 1880-talet, og dei fleste motkulturelle og radikale kreftene i landet fann rom der. Dette kan vere ei forklaring på at det offisielle lagsarbeidet kom til å stå til venstre for dei straumdraga som lyfte fram fascismen på 20-talet og nazismen på 30-talet.

Då krigen kom til Noreg i 1940 heldt lagsarbeidet fram som før. I 1941 kom det tilbod frå kulturavdelinga i Nasjonal Samling (NS) om tilslutting til okkupasjonsmakta, og NS ville godgjera LfS med 500 kroner, ein stor sum på den tida. Leiaren i laget, Leif Sem, avviste tilbodet. Det er ikkje kjent om NS følgde opp saka.

Problema for laga vart verre året etter. Gestapo ville ha oversikt over medlemne, og Noregs Mållag og Noregs Ungdomslag vart bedne om å slutte seg til makta eller kjenne følgjene. Mållaget innstilte alt arbeid, og det same gjorde NU. Mange av dei yngre i desse laga var alt i motstandsørsla, og medlemslistene vart løynde eller brende. LfS gjorde det same, og la seg sjølv ned til krigen var over.

Fascistane var svært opptekne av å nytte symbol i haldningskampen sin. Soleis skauv Mussolini Michelangelo føre seg som døme på "nasjonal kunst". Hitler utnytta tradisjonar, kunstnarar og kulturuttrykk på same vis. I Noreg hadde NS alt utnytta den norrøne symbolverda i lengre tid, og den tyske propagandaen ville og gjera bruk av folkemusikken for sine føremål. Dette førte til spenningar i miljøet.

Nokre utøvarar vart brukte i den tyske propagandaen, men skjønnte fyrst kva dei var med på då biletet av dei stod i avisa. Det mest kjende dømet på dette er Ola Brenno, som alt i mange år hadde spelt fast på Norsk Folkemuseum, då Heinrich Himmler kom og bad om ein langeleikdemonstrasjon. Brenno gjorde som han var van, men tenkte neppe på at han vart fotografert.

Den mest profilerte folkemusikaren på denne tida, Eivind Groven vart òg beden om å spela for Heinrich Himmler ved eit høve. Groven heldt seg løynd, medan kona hans og Talleiv Røysland fann ei løysing. Den som spela for Himmler den gongen, var den

dugande spelemannen Jon Fylken. Han svara ja til oppdraget fordi han arbeidde på eit av dei tyske byggeprosjekta. Han var heller ikkje nazist, men tok oppdraget med eit skuldertrekk, sidan han alt var i arbeid for tyskarane, blir det sagt. Det hadde sjølvsagt ikkje same propagandaeffekt som det ville ha hatt om Groven hadde stilt opp.

Kva så med dei som tok eit NS-standpunkt? Dei finst, sjølv om lagsarbeidet vart lagt ned. Andreas Hauge frå Valdres er eit slikt døme, sidan han friviljug gjekk inn for å bruke folkemusikk og folkedans i nazipropagandaen. Etter krigen vart han frose ut av miljøet, og vart ikkje eingong rekna som spelemann. (Eilev Groven Myhren, artikkel i bladet Folkemusikk nr. 8, 2009).

#### Målgrupper:

Målgruppa for Valdresmusea er menneske i alle aldrar med interesse for kunst, kultur og lokalhistorie. Her er forskarar, studentar, handverkarar, skuleungar og turistar, om lag 40 000 besøkande kvart år. Med eit auka differensiert tilbod, er det mål om å nå endå fleire menneske.

#### Planlegging, organisering og framdriftsplan:

Valdresmusea er ansvarleg for planlegging og gjennomføring av utstillingsprosjektet "Folkemusikk og nazisme". Det same gjeld arbeid med økonomi og finansiering. Ole Aastad Bråten, leiar for formidlingsseksjonen, er kontaktperson for prosjektet.

### Framdriftsplan

#### Framdriftsplan for heile prosjektperioden

|           |            |
|-----------|------------|
| Startdato | 01.10.2011 |
| Sluttdato | 30.06.2012 |

#### Aktivitetplaner

| Tittel                 | Frå dato   | Til dato   |
|------------------------|------------|------------|
| Søknadsskriving        | 01.08.2011 | 15.10.2011 |
| Møte med involverte    | 01.10.2011 | 30.06.2012 |
| Tekstskrivning         | 01.10.2011 | 31.03.2012 |
| Grafisk formgjeving    | 01.02.2012 | 30.04.2012 |
| Grafisk produksjon     | 01.05.2012 | 31.05.2012 |
| Klargjering, materiale | 01.01.2012 | 30.06.2012 |
| Marknadsføring         | 01.01.2012 | 31.12.2012 |

Andre opplysningar / kommentarar om framdrifts- / aktivitetsplan.

## Samarbeidspartnarar

Har du ein samarbeidspartnar?

Ja

### Samarbeidspartner 1

Namn

HL-senteret

Formell avtale?

Nei

Postadresse

Postboks 1168 Blindern

Postnr / Poststad

0318 OSLO

Kontaktperson

Georg Andreas Broch

Tlf. til kontaktperson

22842190

E-post til kontaktperson

g.a.broch@hlsenteret.no

Rolle

1) Kvalitetssikre manus og tekst til utstillinga. 2) Fagleg rettleiing for mastergradsstudent Bjørnar Blaavarp Heimdal.

### Samarbeidspartner 2

Namn

Bladet Folkemusikk

Formell avtale?

Nei

Postadresse

Tyinvegen 27

Postnr / Poststad

2900 FAGERNES

Kontaktperson

Knut Aastad Bråten

Tlf. til kontaktperson

90763635

E-post til kontaktperson

knut@folkemusikk.no

Rolle

Publisere temabaserte artiklar og intervju i førekant av opninga av utstillinga.

### Samarbeidspartner 3

Namn

Bjørnar Blaavarp Heimdal

Formell avtale?

Nei

Postadresse

Langdøddin

Postnr / Poststad

3629 NORE

Kontaktperson

Bjørnar Blaavarp Heimdal

Tlf. til kontaktperson

90505946

E-post til kontaktperson

kingbjornar@hotmail.com

Rolle

Medforfattar av utstillingstekstar.

### Samarbeidspartner 4

Namn

Valdres folkemusikklag

Formell avtale?

Nei

Postadresse

Hemsing

Postnr / Poststad

2975 VANG I VALDRES

|                          |                                                                                                                               |
|--------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kontaktperson            | Ivar Hemsing                                                                                                                  |
| Tlf. til kontaktperson   | 48128610                                                                                                                      |
| E-post til kontaktperson | hemsing@c2i.net                                                                                                               |
| Rolle                    | Leiar i Valdres folkemusikklag og bindelekk mellom Valdresmusea og det friviljuge folkemusikk- og folkedansmiljøet i Valdres. |

## Prosjektbudsjett

### Prosjekt

Eittårig eller fleirårig prosjekt? Eittårig

### BUDSJETT FOR FØRSTE ÅR

#### Utgifter

| Hva                               | Beskrivelse                                  | Sum           |
|-----------------------------------|----------------------------------------------|---------------|
| Personalkostnader (lønn/overhead) | Produksjon av tekst                          | kr 30 000,00  |
|                                   | Administrasjon                               | kr 50 000,00  |
| Varer/utstyr                      | Reynobond aluminiumsplater 20 stk, Fotophono | kr 130 000,00 |
|                                   | Klargjering av filer til print, Fotophono    | kr 1 000,00   |
|                                   | Trykking av kapafiks-plater, Konsis          | kr 9 000,00   |
|                                   | Trykking av katalog, Valdres trykk           | kr 30 000,00  |
| Tjenester kjøpt av andre          | Design og kreativt arbeid                    | kr 70 000,00  |
| Andre utgifter (spesifiser)       |                                              | kr 0,00       |
| Totale utgifter                   |                                              | kr 320 000,00 |

#### Inntekter

| Beskrivelse                       | Tilskudd bekreftet? | Sum                  |
|-----------------------------------|---------------------|----------------------|
| <u>Søknadssum Norsk kulturråd</u> |                     | <u>kr 150 000,00</u> |
| Valdresmusea                      | Ja                  | kr 70 000,00         |
| Fritt Ord                         | Nei                 | kr 100 000,00        |
| Totale inntekter                  |                     | kr 320 000,00        |

## Vedlegg

- Budsjett, Norsk kulturråd.xlsx
- Spelemannsbladet 8-2009.pdf